

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

בס"ד

שעור מורה מוריננו הרב יהודה גנס שליט"א שבת וישב ע"ה:

א] "היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר לאיש אשר אלה לו...¹", ולמדו מכאן חז"ל² ש"נוח לו לאדם שיפיל אדם עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים".

ב] והנה בשערי תשובה לרבנו יונה³ מתבאר שאין זו מידת חסידות, אלא שחייב האדם למסור נפשו ולא להלבין פנים, משום דהלבנת פנים היא אבק רציחה, ודינה כרציחה שהיא מג' העברות שיהרג ואל יעבור עליהם. וכדברי רבנו יונה מתבאר גם מדברי התו' בסוטה⁴ (שהקשו מדוע לא מנו חז"ל עם ג' העברות שיהרג ואל יעבור גם את איסור הלבנת פני חברו, ותירצו שלא מנו אלא דברים שאיסורם מפורש בתורה, הרי דפשיטא להו לתו' שחייבים למסור נפש ולא להלבין פנים, וכדין ג' העברות החמורות שיהרג ואל יעבור עליהם).

ג] אולם המאירי⁵ כתב שאין זו חובה גמורה, אלא מדרך המוסר אמרו כן חז"ל, וכן כתב בנחל אשכול בדעת הרמב"ם (שממה שלא כתב בתוך המצוות שיהרג ואל יעבור עליהם את הלבנת פנים, מוכח דס"ל שאין זו חובה, ורק מדרך המוסר אמרו כן חכמים, וכשיטת המאירי).

ד] אלא די ש לעיין, דהלא דעת הרמב"ם⁶ היא שבמקום שאין חובה למסור את הנפש אסור לו לאדם להחמיר על עצמו ולמסור את הנפש, וא"כ אם לא היתה תמר מחויבת למסור נפשה, הלא אסור היה לה לעשות כן, והרי היא שולחת יד בנפשה, ועל כרחך שהיתה מחויבת בדבר, וצ"ע.

ה] ובאמת גם לחולקים על הרמב"ם לכאן מוכח כן, דהלא לא פליגי אלא במתכון האנס להעבירו על דת, ובלא כן אסור לכו"ע לאדם להחמיר על עצמו⁷, וא"כ צ"ע לכולי עלמא שאם לא היתה תמר מחויבת בכך, הלא לכאן אסור לה להחמיר על עצמה.

ו] וראיתי מי שתירץ ע"פ מה שדן במשנה למלך⁸ דשמא גם לרמב"ם דוקא בן ישראל הוא שאסור לו להחמיר על עצמו, אבל לבן נח שרי, וא"כ י"ל שתמר היתה נחשבת כבן נח⁹, והותר לה ליהרג ולא לעבור¹⁰.

¹ בראשית ל"ח כ"ה.

² סוטה י': ובב"מ נט. ועוד, (ובב"מ שם כתבו התו' דילפי' לה מדכתיב היא מוצת בלא א', אמנם בספרים שלנו נכתב עם א', ועיין גליון הש"ס שבת נה; וצ"ע.

³ שער ג' אות קל"ט.

⁴ שם.

⁵ סופ"ק דסוטה, ועוד.

⁶ פרק ה' מיסודי התורה הלכה ד'.

⁷ וכמבואר בפוסקים בטוש"ע יו"ד ריש סי' קנ"ז.

⁸ בפרשת דרכים, הובאו דבריו בהגהות למל"מ שם.

⁹ לכאן הדבר תלוי במחלו' הראשונים בדין ישראל קודם מתן תורה [עיין פי' הרמב"ן סוף אמור], דמסתמא גיירה יהודה, ועיין.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

ז] ויותר נראה ע"פ מה שכתב בנפש החיים דקודם מתן תורה הותר לאדם לעבור 'עבירה לשמה', כל שיש תועלת מהעבירה¹¹, ולכן הותר לתמר לעשות כן, אולם לאחר מתן תורה באמת אסור לעשות כך.

ח] ובדעת רבינו יונה והתו' צ"ע, דהלא הטעם שיש למסור את הנפש על רציחה הוא משום ד"מאי חזית דדמא דידך סומק טפי...", וכמו שפירש רש"י שם שההיתר לעבור ולא למסור את הנפש הוא משום "וחי בהם", אולם במקום שיש ממילא איבוד נפש ישראל אין את היתר זה, והנה בהלבנת פנים הלא לא נאמר "וחי בהם" ואין היתר לעבור עבירה כדי לא להתבייש¹², וא"כ מדוע לא ידחה איבוד נפש ישראל את איסור הלבנת פנים, וצ"ע.

ט] והנה כתב הרמב"ם¹³ שחבורה שאמרו להם תנו לנו אחד ונהרגנו ואם לא נהרוג את כולכם, יהרגו כולם ואל ימסרו להם נפש מישראל¹⁴. ותמה שם הרמ"ך דהלא כאן ממילא יהרגו כולם וא"כ לא שייכת כאן סברת מאי חזית, ומדוע לא ימסרו להם נפש אחת.

וכתב שם בכסף משנה, דבאמת גם במקום דלא שייכת סברת מאי חזית צריך למסור את הנפש, דכך קיבלו חז"ל, רק שנתנו חז"ל טעם נוסף לדבר, עיי"ש.

י] ולכאור' תירוצו קשה להבנה, דבודאי פשטות דברי הגמ'¹⁵ הם דכל הטעם שצריך למסור את הנפש הוא רק משום מאי חזית, יעו"ש"ה, וצ"ע.

יא] ויתכן לבאר אולי בדרך נוספת, דהלא מבואר בגמ' דהחובה למסור את הנפש בגילוי עריות נלמד ממה שהוקש ג"ע לרציחה, יעו"ש.

והנה בג"ע בודאי לא שייך טעמא דמאי חזית, אלא הדין הוא משום חומר העבירה, ויתכן א"כ ששוב חוזרת רציחה ונלמדת מג"ע, דגם במקום דלא שייכת סברת מאי חזית, משום חומר עבירת רציחה יש למסור את הנפש.

יב] ואם כנים הדברים, מבואר א"כ מדוע בהלבנת פנים חייבים למסור את הנפש משום אבק רציחה [לשיטת רבנו יונה והתו'] אף דלא שייכת כאן סברת 'מאי חזית', דאליבא דאמת החובה למסור את הנפש ברציחה אינה רק במקום ששייכת סברת מאי חזית, וכמו שנתבאר.

¹⁰ אמנם צ"ב אם המתירים התירו גם באופן שלא מתכוונים להעבירו, וצ"ע.

¹¹ ולכן שיבחו חז"ל את בנות לוט, שלדעתם ע"י העבירה שעשו קיימו את העולם.

¹² וכדקי"ל שהמוצא כלאים בבגדו פושטם ואפי' בשוק שאין חכמה וכו'.

¹³ שם הל' ה'.

¹⁴ ומקורו מדברי הירושלמי.

¹⁵ בפסחים כ"ה ובעוד מקומות.